

проаналізовані всі її складники, узагальнені висновки, а також осмисленні у певному контексті, визначеного тематикою заняття. Очевидно, що процес роботи над проблемною ситуацією обов'язково передбачає певну теоретичну підготовку, сформованих умінь та навичок, хоча й ситуації повинні бути підібрані відповідно до рівня підготовки аудиторії.

Таким чином, спираючись на концептуальні положення, висловлені науковцями стосовно методу ситуативного навчання, а також наш досвід використання засобів мас-медіа у навчально-виховному процесі, можемо вивести такі складники, що визначають педагогічні умови застосування засобів мас-медіа: підготовка викладача до використання нетрадиційних методів роботи з аудиторією; підготовка аудиторії (теоретична, психологічна, комунікативна тощо); підготовка засобів навчання, набору проблемних ситуацій, інформації, яка стосується предмету ситуації; підбір ситуацій відповідно до рівня підготовки, віку, інтересів аудиторії; підбір матеріалів із різних видів засобів масової інформації, об'єднаних однією темою; чітко встановленні завдання, які мають бути виконанні в процесі роботи над проблемною ситуацією, часові ліміти та очікуванні результати роботи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури нам вдалося визначити, що таке метод ситуативного навчання, та обґрунтувати педагогічні умови реалізації методів у процесі професійної підготовки державних інспекторів пожежної безпеки за допомогою засобів масової інформації, а саме: підготовка викладача та аудиторії; підготовка засобів навчання (набір проблемних ситуацій, інформації, яка стосується предмету ситуації); підбір ситуацій відповідно до рівня підготовки, віку, інтересів аудиторії; підбір матеріалів із різних видів засобів масової інформації за однією тематикою; чіткість у встановленні завдань, часових лімітів та очікуваних результатів роботи. Зважаючи на практичне значення для професійної підготовки державних інспекторів пожежної безпеки методів ситуативного навчання подальшої деталізації потребують індивідуальні технології застосування методів для різних навчальних дисциплін.

Література

1. Дьюї Джон. Наука під час навчання / Д. Дьюї // Демократія і освіта [текст]: Пер. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2003. – С. 175-184.
2. Леонтьев А.А. Речевая деятельность и проблемы обучения / А.А. Леонтьев // Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьев, [текст]. М.: Просвещение, 1969. – С. 135-176.
3. Лепа Р.Н. Модели ситуационного механизма принятия управленческих решений: дис. ... док. экно. наук: 08.00.11 / Лепа Роман Николаевич. – Донецк, 2007. – 438 с.
4. Осадченко І.І. Рівнорівнева ефективність застосування ситуаційної методики навчання у ВНЗ / І.І. Осадченко. – «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития» журнальные выпуски, Выпуск №1 [2010] - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_14/
5. Осадченко І.І. Дефініція та дидактична сутність поняття «кейс-стаді» / Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди: Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – Вип. 19. – С. 169-173.
6. Рубинштейн С.Л. Мышление / Основы общей психологии [текст]: учебник / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – С. 309-380.
7. Фрейре Пауло. Педагогіка пригноблених: Пер. з англ. Олександр Дем'янчук. – К.: Юніверс, 2003. – 168 с. – (Науково-політичне видання).

Аннотация. В статье на основе теоретического анализа психолого-педагогической литературы и опираясь на собственный опыт в организации учебно-воспитательного процесса в вузе, автор определяет педагогические условия реализации методов ситуационного обучения с помощью средств масс-медиа. Суть предложенного в статье подхода к использованию методов ситуационного обучения заключается в том, что бы в качестве проблемных ситуаций использовать материалы журналистов, которые отображают факты реальной действительности, и таким образом создавать проблемное поле ситуационного обучения.

Ключевые слова: метод ситуационного обучения, проблемная ситуация, масс-медиа, профессиональная подготовка государственных инспекторов пожарной безопасности.

Summary. Author defined pedagogical conditions of situation study methods realization with the help of mass-media on the base of theoretical analysis of psychological and pedagogical literature, and knowledge of organization of educational process at higher educational establishments. The main point of methods described in the article using journalists products, which reflect real-world information as problem situation and it can make problem sphere of situation study.

Key words: method of situation study, problem situation, mass-media, professional training of government officers of fire safety.

УДК 37.015.3:159.98

Демченко І. І.

ПРІОРИТЕТИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито загальні проблеми й завдання щодо підготовки педагогів до соціалізації школярів в умовах інклюзивної освіти, намічено шляхи їх розв'язання, а також запропоновано структуру готовності вчителя до виконання цієї професійної функції.

Ключові слова: підготовка педагога, інклюзивна освіта, соціалізація школярів, структура готовності вчителя до інклюзії.

Постановка проблеми. У сучасних умовах світової інтеграції активно формується нова філософія суспільства, у межах якої переосмислюються ціннісні орієнтири й стратегії людського буття для подолання негативних наслідків дискримінаційних процесів у соціумі. Такі соціокультурні очікування суспільства безпосередньо віддзеркалюється в організації, функціонуванні й розвитку системи освіти України, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального статусу, стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися рівний і справедливий доступ. Цей інтегративний принцип історично закладено ще в Усесвітній декларації прав людини, ухваленій у 1948 році. Із того часу апробовано три моделі інклюзивної освіти – медичну, нормалізаційну та соціальну. У зв'язку з ратифікацією Україною Конвенції ООН про права дитини (1989 р.), Усесвітньої декларації «Освіта для всіх» (1990 р.), Саламанської Декларації (1994 р.), Дакарської Декларації (2000 р.) інклюзивна освіта набула дедалі більшого визнання й поширення.

Отже, нині інклюзія стала пріоритетною в освітній політиці нашої держави. Про це свідчать розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» (від 03.12.2009 р.) та накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009–2012 роки» (від 11.09.2009 р.), «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивної освіти» (від 01.10.2010 р.), «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах» (від 09.12.2010 р.). Згідно із цими директивами обговорюється проект «Порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах». У цьому контексті актуальною проблемою постає проблема підготовки педагогів до соціалізації школярів із спеціальними потребами в умовах інклюзивної освіти, які мають бути провідниками ідей людиноцентризму, демократичності, гуманізму, толерантності й здатним забезпечити когнітивно-пізнавальні, культурно-комунікаційні й творчо-розвивальні позитиви інклюзії, інтегровані стимулювально-лікувальними педагогічними процесами.

Аналіз останніх досліджень. Проблема соціалізації дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти досліджували такі вчені як І. Зверева, А. Капська, Н. Малофєєв, А. Мудрик, Н. Назаровою, Л. Шипіцина, С. Хлебик, Н. Шматко та інші. В Україні окремі аспекти проблеми інклюзивного навчання розкрито в працях Л. Андрушко, В. Бондаря, А. Колупаєвої, М. Сварника, В. Синьова, Н. Софій, М. К. Шеремет та ін. Однак аналіз цих наукових напрацювань засвідчує наявність багатьох нерозв'язаних психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з процесами соціалізації школярів з особливими потребами.

Показово, що в Україні нині започатковано кілька досліджень із окремих проблем підготовки майбутніх педагогів до соціалізації школярів в умовах інклюзивної освіти (О. Деркач, О. Сорока, О. Федій та ін.). Однак комплексному їхньому розв'язанню не приділено належної уваги. Тому в теорії і практиці підготовки педагогів до соціалізації учнів в умовах інклюзивної освіти залишаються донині нерозв'язані суперечності між: тенденцією до інклюзії в соціумі й системі загальної освіти України й неврахуванням цього факту в процесі професійної підготовки педагогів; вимогами, висунутими умовами нагального впровадження інклюзивного навчання в систему загальної освіти, та їхнім невиконанням через нестачу відповідно підготовлених педагогів; потребою загальноосвітньої школи в учителях, здатних якісно виконувати професійну функцію інклюзивного навчання школярів та неготовністю нинішніх випускників ВНЗ до цієї роботи.

Мета статті – окреслити нагальні проблеми підготовки педагогів до соціалізації школярів в умовах інклюзивної освіти й намітити шляхи їхнього розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Загальне розуміння сутності процесу соціалізації можна пов'язати з кількома напрямками діяльності людини щодо засвоєння певних суспільних ролей або інтеграції до конкретної спільноти: усвідомлення себе в суспільстві як особистості; адекватне сприйняття культури свого народу; теоретичне й практичне засвоєння індивідом загальнолюдських цінностей, норм, настанов, зразків поведінки тощо.

Реалізація цих напрямів у житті кожної людини пов'язана з численними труднощами, зумовлені особливостями її характеру, інтелекту, поведінки й стану здоров'я. У цьому контексті загальноосвітня школа має виступати тим соціальним гарантом, який забезпечить не тільки інтеграцію до колективу, а й повноцінний інтелектуальний, творчий та фізичний розвиток. Саме на цьому наголошено в «Білій книзі національної освіти України». У ній, зокрема в пункті щодо

організаційних засад реформування освіти, зазначено про важливість розширення практики інтегрованого навчання дітей з порушеннями розвитку у загальноосвітніх школах разом з дітьми, які таких порушень не мають та спільної діяльності учених і практиків України та колег з інших країн у міжнародних проектах з проблем інклюзивної освіти [1, с. 188].

Слід зазначити, що відповідно до реалізації основних положень Конвенції ООН про права дитини, Усесвітньої декларації про збереження виживання, захист і розвиток дітей та відповідних Національних програм на сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти в загальноосвітніх школах України активно запроваджується форма інтегрованого навчання дітей з особливими потребами, зокрема для них організовуються спеціальні компенсувальні класи, у яких навчання відбувається за спеціальними навчальними планами й програмами, а також модель інклюзивної освіти, якою передбачено спільне перебування дітей з певними порушеннями й здорових дітей та їхнє навчання за індивідуалізованими програмами. Безперечно, що це прискорює процес соціалізації дітей з особливими потребами. Адже вони прагнуть досягнути, того чого досягають повноцінні школярі.

Попри активне створення окремих педагогічних умов інклюзії в навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл, в Україні ще є чимало нерозв'язаних проблем. Найперша – неготовність працюючих педагогів та випускників вищих педагогічних навчальних закладів залучити до ефективної соціалізації школярів в умовах інклюзивної освіти через невідповідність їхньої професійної підготовки. Друга – нестача новітніх навчально-методичних розробок з інклюзивного навчання. Третя – інертність державних органів влади щодо розроблення законодавчої бази інклюзивної освіти. Четверта – залучення до співпраці в створенні належних психолого-педагогічних умов інклюзивного навчання, виховання й розвитку школярів досвідчених психологів, соціальних працівників, медиків та інших фахівців.

Ми поділяємо позицію С. Сабельникової щодо необхідності негайного озброєння педагогів загальноосвітніх шкіл в умовах інклюзивної освіти необхідними: уявленням й розумінням, що таке інклюзивна освіта, у чому її відмінність від традиційної форми освіти; знаннями психологічних закономірностей та особливостей вікового й особистісного розвитку дітей в умовах інклюзивного освітнього середовища; знаннями методів психологічного й дидактичного проектування едукативного процесу для сумісного навчання дітей з порушенням і нормальним розвитком; уміннями реалізувати різні способи педагогічної взаємодії між всіма суб'єктами освітнього середовища (з учнями окремо і в групі, із батьками, колегами-вчителями, фахівцями, керівництвом) [4].

Очевидно, що успішне розв'язання численних питань соціалізації школяра з особливими потребами залежить від розв'язання першочергової проблеми – формування готовності педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти. На цьому особливо наголошено й сформульовано перелік відповідних завдань її розв'язання у публікації Л. Антонюк [2]. Однак серед них не виокремлено найсуттєвішого завдання – негайна теоретична й методична підготовка вчителів і студентів.

Найперше, що повинні знати педагоги, – це як створити належні психолого-педагогічні умови для успішної соціалізації школярів із особливими освітніми потребами. Друге – це озброїтися творчою методологією пошуку універсальних форм, методів, прийомів і засобів роботи з такими дітьми. Третє – невідкладне оволодіння особистісно зорієнтованими технологіями формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної та інших видів компетентності учнів з особливими потребами.

Як цілком слушно зазначено в публікації С. Стрельцової, учителі повинні пережити досвід професійної трансформації щодо інклюзії й навчитися: 1) взаємодіяти з учнями, які відрізняються своїм розвитком від своїх однолітків; 2) виробити навички, необхідні для навчання всіх школярів; 3) змінити свої настанови стосовно учнів, які відрізняються від своїх однолітків [3, с. 204].

Окрім цього педагоги мають подолати труднощі соціального змісту, які полягають в дуже поширених стереотипах і забобонах щодо прийняття такої форми освіти, сформулювати згуртований педагогічний колектив шляхом просвітницької роботи про переваги інклюзії та толерантного ставлення до дітей з особливими потребами. Щоб визначити реальну дієвість окреслених принципів потрібно постійно здійснювати моніторинг інклюзивного процесу в освіті, у ході якого необхідно зібрати інформацію про те, які категорії дітей залучені до інклюзії, які форми інклюзії використано у тій чий тій ланці загальної освіти, які освітні й соціальні потреби дітей, який рівень готовності педагогів до реалізації інклюзивного підходу, які взаємини склалися в учасників інклюзивного освітнього процесу, які недоліки управління навчальним закладом інклюзивного типу та яке ставлення педагогів і батьків до процесу впровадження інклюзії в освіту.

Із кута зору соціалізації щодо дітей з особливими потребами важливо також вміти з'ясовувати: міру позитивного впливу здібних однокласників на них; ширину їхнього діапазону ознайомлення з життям; рівні розвитку навичок спілкування й нестандартного мислення (в обох сторін); частоту виявів

гуманності, співчуття, милосердя, терпимості в реальних життєвих ситуаціях; умови для виникнення снобізму в процвітаючих дітей через підкреслення їхньої винятковості.

Із суто професійної позиції педагог повинен володіти рефлексивною компетенцією в реалізації принципів інклюзії. Для цього його треба навчити готуватися до уроку в умовах інклюзії й аналізувати його результативність, ставити адекватні педагогічні завдання й оцінювати якість їхнього виконання, налагоджувати доброзичливі й партнерські взаємини на занятті й коригувати власні недоліки педагогічного спілкування.

Таким чином, окреслена диференціація проблем підготовки педагогів до соціалізації школярів в умовах інклюзивної освіти дає змогу запропонувати структуру їхньої готовності до виконання цієї професійної функції, що складається з когнітивного, особистісного й діяльнісного компонентів.

Когнітивний компонент позначено системою знань про: психолого-педагогічні особливості осіб з особливими потребами, теорію і практику інклюзивного навчання, його форми, методи й засоби; розвиток дитини на основі корекції й компенсації наявних порушень психофізичного розвитку, її інтеграції в соціум; специфіку діяльності педагога в системі інклюзивної освіти; теоретичні, методологічні, технологічні основи організації і змісту інклюзивного освітнього процесу; зміст міжнародних і вітчизняних документів про права дитини й інвалідів.

Особистісний компонент містить: інтерес до роботи з дітьми, які мають відхилення в розвитку; визнання пріоритетності толерантних взаємин в педагогічній діяльності; розуміння цінності здоров'я й відповідального ставлення до нього; спрямованість на якісне виконання соціальних функцій і ролей в професійній і соціально-культурній сферах; дбайливе ставлення до дітей (турбота, любов, сприяння розвитку особи дитини й максимальної самоактуалізації її індивідуальності), до колективу (взаєморозуміння, дотримання принципів професійної етики тощо); рефлексія (критичність мислення, самоконтроль, самооцінка).

Діяльнісний складник містить систему спеціальних (для забезпечення тих чи тих видів корекційної діяльності), загальнопедагогічних і фахових умінь та навичок (організаторських, аналітичних, проектувальних, прогностичних, комунікативних, регульовально-коригувальних, здоров'язберігальних, оцінних та ін.).

Література

1. Біла книга національної освіти України / За ред. В. Г. Кременя. – К. : Вид-во АПНУ, 2009 – 186 с.
2. Антонюк Л. Формування готовності педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання / Ллія Антонюк // Нова педагогічна думка : наук.-метод. журн. – Рівне : Рівнен. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – №1. – 2010. – С. 12–123.
3. Стрельцова С. І. Інклюзивна освіта як провідна закордонна тенденція у системі спеціальної освіти / С. І. Стрельцова // Вісник Львівського національного університету імені Тараса Шевченка. – Львів : Вид-во ЛНУ. – №10 (197). – Ч. І. – 2010. – С. 202–208.
4. Сабельникова С. І. Развитие инклюзивного образования / С. И. Сабельникова // Справочник руководителя образовательного учреждения. – № 1. – 2009. – С. 42–54.

Аннотация. В статье раскрыты неотложные проблемы и задачи подготовки педагогов к социализации школьников в условиях инклюзивного образования, намечены пути их решения, а также предложена структура готовности учителя к выполнению этой профессиональной функции.

Ключевые слова: подготовка педагога, инклюзивное образование, социализация школьников, структура готовности учителя к до инклюзии.

Summary. In the article the urgent problems and tasks of the preparation of teachers to socialization of pupils under the conditions of inclusive education are exposed, the ways of their decision are projected, and also the structure of readiness of a teacher to realization of this professional function is proposed.

Key words: preparation of teacher, inclusive education formation, socialization of pupils, structure of readiness of teacher to by inclusion.

УДК 371+37.015.4

Десятов Т.М.

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ПАРАДИГМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті викладено актуальні проблеми кризи компетентності людини, що спричинена відставанням від стрімких темпів змін в оточуючому світі (ноосфері, за висловом В.І. Вернадського). Здійснено аналіз наукових праць та положень, обґрунтованих ученими-філософами минулого щодо потреби людини навчатися й самовдосконалюватися протягом усього життя. Привернута увага до використання цих праць у сучасних дослідженнях концепції неперервної освіти – освіти упродовж життя.

Ключові слова: компетентність людини, неперервна освіта.

Кожне покоління людей покликане розв'язувати нові проблеми в економічному, соціально-культурному розвитку. На початку ХХІ століття серйозною проблемою стала криза компетентності людини, спричинена відставанням від стрімких темпів змін в оточуючому світі (ноосфері, за висловом